

Unikátní fenomén českého ochotnictví se dostal na seznam UNESCO

Český kulturní fenomén, zdejší hraní amatérského divadla, byl zařazen na seznam kulturního dědictví UNESCO. Zařadí se tak vedle fenoménů jako jsou tradice masopustů či jízdá dráka.

■ Jiří Varhanik
Jihlava, region

Mezivládní výbor pro zachování nemateriálního kulturního dědictví UNESCO zapsal v první polovině prosince 2025 na svém zasedání v indickém Dillí na tento prestižní seznam *Hraní amatérského divadla v České republice*. V tiskové zprávě o tom informoval český Ministerstvo kultury a nápdf. na síti X také samotné UNESCO.

Cílem UNESCO je zvýšit zápisem položek na seznam nehmotného kulturního dědictví lidstva povědomí o rozmanitosti tradic jednotlivých zemí a zajistit jejich uchování i do budoucna.

V případě amatérského divadla jde o desátý zápis ČR na tomto seznamu. Na něm už jsou například tradice masopustu, verbuška a Jízdy králů, loučkářství, vorařství, modrotisk nebo sokolnictví.

UNESCO tak ocenilo pestrou tradici ochotnické činnosti v českých zemích, která nepřetržitě existuje více než dvě století. V různých podobách byla a je součástí komunitního života, podporuje a rozvíjí mezigenerační sdílení a občanskou angažovanost.

Na jihlavsku provozuje neprofesionální divadlo několik souborů v samotném krajském městě. Přetvářecí lid působící v různých podobách byla a je součástí komunitního života, podporuje a rozvíjí mezigenerační sdílení a občanskou angažovanost.

AKTUÁLNÍ inscenace studia De Facto Mimo Jihlava až na to, že vůbec se odkazuje i k fenoménu *Babičky Boženy Němcové*. Režiroval ji autor scénáře Martin Kolář. Foto: Dana Slavíková, ostatní foto na stránce: Jiří Varhanik

Do oslav zápisu se letos mají zapojit amatérské soubory, přehlídky i festivaly

Amatérské divadlo několik souborů v samotném krajském městě. Přetvářecí lid působící v různých podobách byla a je součástí komunitního života, podporuje a rozvíjí mezigenerační sdílení a občanskou angažovanost.

Ochotníci se tradičně a profesionální divadlo několik souborů v samotném krajském městě. Přetvářecí lid působící v různých podobách byla a je součástí komunitního života, podporuje a rozvíjí mezigenerační sdílení a občanskou angažovanost.

SOUBOR A. D. Stonařov nese ve jménu odkaz na svoji někdejší dlouholetou principálku Annu Dvořákovou. Aktuálně hraje komedii *Dátek mrtvého muže* v režii autora Ludka Doležala.

HITEM Nakoř Týjäturu Jihlava je v těchto měsících komedie *Sherlock Holmes: Skandál v Čechách* v režii autora scénáře Petra Kopyla.

domáčí hospice Bärka. Jen v loňském roce představením své inscenace cimranovské hry *Záskok* vybral na tento účel více než půl milionu korun.

Větsí šance na dotace? Težko

O zápisu na seznam UNESCO si odborníci slíbili i zvýšení reputace amatérského divadla a jeho větší šance na dotátní příležitosti.

Např. podle divadelního režiséra, organizátora a herce Vladimíra Altána Mátě se soubor Zmatkaři Dobronín je ovšem takřka jisté, že v materiálu rovněž tento zápis nic zásadního pro amatérské divadelnictví nepřinese.

„Zápis do seznamu UNESCO nebude mít jisté žádné vlivy na to, kolik diváků přijde, ale rozhodně je symbolickým oceněním této bohulibé činnosti,“ uvedl také Mátě v reakci na zápis.

Také proto se podle něho soubor Zmatkaři aktuálně pořádně 22. ročníku amatérské přehlídky Dobronínské divadelní chumelny, která probíhá do konce února, připravil k oslavám zápisu. Na každé z jejich představení se letos schází stovky diváků, permanentně by vyprodány. Zásadní je v tom směru podle Mátě přístup obce Dobronín, která přehlídku dlouhodobě podporuje.

S neprofesionálními soubory v ČR tradičně spolupracuje řada osobností z oblasti profesionálního divadelního světa.

Na jihlavsku amatérské divadelnictví režisovaly či režisují zejména osobnosti z okruhu Horáckého divadla, např. Michala Junašeka, Miloše Štroubce, Karla Brynda, Daniela Svobody, Miroslava Večerky, Petra Soumar, Milana Šindeláře, Stanislava Gerstnera nebo Zdeněk Štejskal.

Neprofesionální divadelnictví režisuje v Jihlavě také vystudovaný scenárista Martin Kolář.

Unikátní systém a prostudoché komedie

Unikátní je český systém postupných i nepostupných divadelních přehlídek.

Na jihlavsku má v tom směru mnohaletou tradici od roku 1961 *Težšíkové divadlo jaro*, krajskou Společnost souborů vícehrubých přehlídky amatérských divadelních souborů s výběrem na národní divadelní přehlídce Divadelní pánik v Mostě. Krajskou divadelní podzim ve Vysokém nad Jizerou a Popelku Rakonvič. U jejího vzni-

SOUBORY Základní umělecké školy Jihlava uvádějí každoročně několik inscenací (vlevo). Vpravo snímek z aktuální situátky Zmatkaři Dobronín Slneca Flintová v režii Petra Soumara.

ku stáli právě místní ochotníci, kteří se na její organizaci dodnes zásadně podílejí.

Dlouholetý principál souboru Duha Polná Petr Vaněk v souvislosti se zápisem na seznam UNESCO připomíná, že amatérské divadlo, a divadlo obecně, nestagnuje, není skazenem a neustále se vyvíjí.

„Bohužel, v posledních letech mají největší úspěch prostudoché komedie, se kterými si tvůrčí příliš nelámou hlavu a stačí, že se lidi 'baví'...“ uzavírá Vaněk.

je také faktem, že pro snižení se zájem souborů v nedávné minulosti zaměřily některé po léta provozované a tradiční jihlavské přehlídky studentského a dětského divadla, jakými byly festivity JID nebo *Dozvědi měly festivaly*.

Unikátní systém a prostudoché komedie

České neprofesionální divadlo

Podle údajů Národního ústavu lidové kultury se kontinuální tradice této volnočasové činnosti vyvíjí od konce 18. století.

Nejstarší písemná zpráva pochází z Vysokého nad Jizerou z roku 1786, kdy místní pedagog s žáky nastudoval tři české hry.

Je jeho nejvýznamnějším vývojem etapám patří období národního obrození, období vydání zákona o právu spolkovým z roku 1867, období vzniku Sokola či první Československé republiky.

Ve druhé polovině 20. století došlo k jeho rozdělení na amatérské divadlo a ochotnické spolky venkovského typu. Po roce 1989 byla obnovována řada dříve zaniklých ochotnických divadel.

V místní kultuře působí jako organizátor kulturního a společenského života. Klíčovou motivací pro tuto činnost je sdílení a prohlubování sociálních vztahů. Mnohé amatérské spolky svojí tvorbou reagují na místní specifika, aktuální témata a události.

Staví na činnosti velkého počtu souborů. Podle dostupných údajů je jich v Česku okolo 3500 aktivních, řada dalších je neformálních či příležitostných. V Česku se mu má vztávat okolo sta tisíc lidí.

Zejména český systém postupných i nepostupných divadelních přehlídek je ve světě jedinečný. Přes oblastní a národní přehlídky se mohou soubory nominovat na každoroční vrcholnou přehlídku Jiráskův Hronov.

Součástí fenoménu je také infrastruktura vzdělávacích, metodických a podpůrných organizací s podporou ze strany MK ČR.

CHOTNÍČI z Rantřova a jejich nastudování cimranovské hry *Záskok* v režii herce Horáckého divadla Stanislava Gerstnera.

CHOTNÍČI z Rantřova a jejich nastudování cimranovské hry *Záskok* v režii herce Horáckého divadla Stanislava Gerstnera.

lo Ministerstvo kultury s NIPOS (přináší národní institut pro kulturu, NIK), s organizací sdružující amatérské divadelnictví a dalšími odborníky a divadelníky.

Emeritní ředitelka NIPOSu Lenka Lázňovská sestavila asi před třemi lety pracovní skupinu, která se snažila nominací publikum čystitel pro globální publikum, čímž je české amatérské divadlo výjimečně a důležité, v čem spo-

Co na zápis říkají sami divadelníci

Spřobou a reakcí na zápisání *Hraní amatérského divadla v České republice* na seznam nemateriálního (nehmotného) kulturního dědictví UNESCO požádaly JL někteří osobnosti divadelního prostředí Jihlavska, které s ochotnickými pracují. Respondenti se zamýšleli nad otázkami motivace k amatérskému divadlu, podpory této činnosti či morálního, případně praktického významu zápisu na seznam UNESCO.

Divadlo není skazen, měl se

■ Petr Vaněk (* 1948): Principál, scenárista, režisér, scenograf, dramaturg a herec souboru Duha Polná. Od sedmdesátých let opakovaně vedl kroužek dramatiky při Domě pionýrů v Polně, později při DDM Polná. Podílel se na organizaci a lektorské činnosti divadelních dílen jihlavského okresu v Jevově, zaměřených v osmdesátých letech 20. století na výuku a kulturní i ochotnických herců. Získal desítky cen a řadu přehlídek. Se svými inscenacemi je několikanásobným účastníkem vrcholné přehlídky neprofesionálního divadla Jiráskův Hronov. Zasedl v porotách festivalů, dvě funkce obhájil členem rady Artamy Praha pro divadlo. Od roku 2004 organizoval 14 let pozdmi divadelní festival Ochotnických souborů Hrabova u ostře sledovaná Polná.

„Za všechny ochotníky: No tak hurá! Tak bych asi nazval článek, jako reakci na ocenění UNESCO - zápisní ochotnického divadla na seznam nemateriálního kulturního dědictví. Jenže! A tady mám sám se sebou velký problém, jak k tomuto faktu přistupovat. Nemůžu se zbavit pocitu, že jsme my ochotníci, amatéři, herci z lábsků (jak chert), zapsanými do nějakého mezinárodního seznamu, kdy podstatu činnosti (zabavy) je stále stejná a mění se pouze okolnosti, nebo akteri konání.“

„Aby nebyla mýlká Miluju skazený, folklor všeho druhu, včetně zvyků, obyčejů a samozejněm lovkářství, ke kterému má ochotnické divadlo nepříslu. A tady si troufám tvrdit, že divadlo (ať ochotnické, nebo profesionální) se neustále mění, nejen v přístupu k dramatickým dílům, ale v přístupu k základům a podstatě divadla samotného. A přitom klasické, nebo chcete-li tradiční (interpretativní) divadlo existuje a bude existovat veselé dál. A to je dobře.“

„Bohužel, v posledních letech mají největší úspěch prostudoché komedie, se kterými si tvůrčí příliš nelámou hlavu a stačí, že se lidi 'baví'...“ uzavírá Vaněk.

je také faktem, že pro snižení se zájem souborů v nedávné minulosti zaměřily některé po léta provozované a tradiční jihlavské přehlídky studentského a dětského divadla, jakými byly festivity JID nebo *Dozvědi měly festivaly*.

Mladí divadelníci - nicméně dorůstají. Pracují např. při neprofesionálních souborech v Třebí nebo v Polně.

V Jihlavě několik autorských představení ročně produkují a veřejně prezentuje zejména literárně-dramatický obor Základní umělecké školy, v jehož rámci pracuje hned několik dětských souborů. Přesah do divadelního světa mají i krajské město také některé taneční školy, zejména Nart Dance School pod režijním vedením Anny Korby Vanáček.

Literárně-dramatické výchově dětí se věnuje též Horácké divadlo. Open-air projekty s mladými divadelníky připravuje Divadlo T.E.P., založené profesionálními divadelníky Jakubem Škrdou a Barborem Zemanou. Soubor Společnost souborů vícehrubých přehlídky amatérských divadelních souborů s výběrem na národní divadelní přehlídce Divadelní pánik v Mostě. Krajskou divadelní podzim ve Vysokém nad Jizerou a Popelku Rakonvič. U jejího vzni-

CHOTNÍČI z Rantřova a jejich nastudování cimranovské hry *Záskok* v režii herce Horáckého divadla Stanislava Gerstnera.

lo Ministerstvo kultury s NIPOS (přináší národní institut pro kulturu, NIK), s organizací sdružující amatérské divadelnictví a dalšími odborníky a divadelníky.

Emeritní ředitelka NIPOSu Lenka Lázňovská sestavila asi před třemi lety pracovní skupinu, která se snažila nominací publikum čystitel pro globální publikum, čímž je české amatérské divadlo výjimečně a důležité, v čem spo-

Jsmo světovější než v hokeji

■ Vladimír Altán Mátě (* 1970): Herec, režisér a scenograf divadelního souboru Zmatkaři Dobronín, pohostinsky režisuje i v dalších českých neprofesionálních souborech. Lektor přehlídek a redaktor v oblasti neprofesionálního divadla. Spolupracovník přehlídky neprofesionálního divadla Dobronínské divadelní chumelny.

„Tak jo, jistě, že nic zásadního tento zápis pro amatérské divadelnictví nepřinese. Učitel se pro něj nejspíše nějaké jiné věci, ani se pro něj nezaujímat stovět divadla.“

„Jde však rozhodně o silné morální ocenění, a to nejen s ohledem na historii, ale především současnost amatérského divadla. Jednou z podobně zápisu totiž je, aby tradice byla živa, aby byla udržována.“

„Pro nás, nadšené srdače je to takový symbolický odzvědek do klopy, že o nás světlí. A byli bychom šťastni, kdyby to všichni, kteří v naší zemi žijí, přijali jako důkaz toho, že v hraní amatérského divadla jsou více svobodní, než v hokeji či fotbalu. Aby na to škrábali byli hrál spolu s námi. Protože nikde jinam ve světě se amatérské divadlo nehraje a nikde nehrává v takovém rozsahu jako u nás“

Fenomén vytvářejí osobnosti

■ Petr Soumar (* 1964, Prácheň): Dlouholetý člen činoherního souboru Horáckého divadla v Jihlavě. Dlouhodobě spolupracuje s amatérskými soubory na jihlavsku (De Facto Mimo, Nakoř Týjätur, Zmatkaři Dobronín), v monodramatické spolupráci s herečkou Evou Čurdovou.

„Ochotnické divadlo je pro mne velmi důležité a osudové. Přesněji řečeno amatérské soubory, už se mi podarilo v roce 2000 splnit si sen, tedy hrát v profesionálním souboru.“

„Hned jsem navázal spojení s ochotníky v Jihlavě. Soubory De Facto Mimo a Nakoř Týjätur, to jsou jména divadel, kde jsem si vyžoužil režii. A v současnosti dohodu spolupracuji se Zmatkaři v Dobroníně.“

„Ochotnické divadlo je hlavně o osobnostech, kteří se chtějí stát. Je jsem osobně poznal. Svého léta a nenapodobitelní herci a herečky. Myslím si, že právě tyto osobnosti vytvářejí unikátní fenomén, který ochotnické divadlo, společností zaplněné odzdat na největší to nejlepší ze sebe. Jsem šťastný, že mne toto lidé vzali mezi sebe.“

■ Dana Tomanová (* 1960, Jihlava): Profesionální dramatičce, scenáristka amatérského divadla (dříve pod jménem Holkové). Principálka souboru Nakoř Týjätur, někdejší scenáristka, režisérka a vedoucí divadelního souboru pacientů Studánka při FN v Jihlavě. Jako herečka spolupracovala s dalšími soubory v regionu. Jako vedoucí Kulturního domu Na Kopečku organizovala festivaly, besedy, výstavy, divadla. Vánoce Na Kopečku... je držitelkou řady ocenění v rámci oblastních i národních přehlídek amatérského divadla v ČR.

„S amatérským divadlem jsem se vlastně poprvé setkala v psychiatrické nemocnici v Jihlavě asi před 30 lety, a od té doby je všude kolem mě. Moje první představení, kde jsem hrála, byla pohádka pro děti a hned jsem věděla, jak je to úžasné, jak je to potřebné, jak je to upřímné... Dětský divák je pro mě nejvic.“

„Dávám velkou záležitost s amatérským divadlem jako vlastní divadlo s pacienty psychiatrické nemocnice. DS Studánka, tak jsem se jmenovala, přinesl do života nám všem, kteří jsme se podíleli na jeho činnosti, mnoho. Úžasné společnosti, zážitky, výzvy - učil se nové věci, úspěch, radost pro sebe i pro diváky a myslím, je to sebevědomí. A to není zrovna málo v takovém prostředí.“

„Totéž všechno myslím nabízejí divadlo i nám amatérům v různých souborech u nás. Určitě je důležitá parta, nasazení a radostné zlovení. Zkoušíš nám se všeho nejradši - tvoření nového, očekávání, co z toho vyjde, pozvánání, co v kom je, a pak, když je výsledek úspěšný a oceňo i divák, je to paráda. Záleželo jsem to nejen ve svém souboru Nakoř Týjätur, ale i De Facto Mimo, Peterem Píšou, divadlem T.E.P. a dalšími.“

„Jsem šťastná a vděčná, že jsem právě v některých začátků divadelních projektech či aktivit amatérů mohla být a věřím, že ještě bude. Díky všichni 'amatéři', ale víc se mi pro vás hodilo slovo 'ochotníci', protože jsme vlastně ochotní jít do toho.“

Líbí se mi, že jsme nehmotní

■ Martin Kolář (* 1972): dramatik - absolvent oboru rozhlasová a televizní dramaturgie a scenáristka na divadelní fakultě JAMU Brno (1998). Vedoucí osobnost, kmenový autor, režisér a herec Divadelního studia De Facto Mimo Jihlava. Pedagog literárně-dramatického oboru ZUŠ Jihlava.

„Jsem rád, že se z nás amatérů stalo kulturní dědictví, a líbí se mi, že jsme nehmotní. I když jsou nás desetitisíce ve třech a půl tisícových souborech. A za jsme jako Macha Píchu nebo Velká čínská zeď: když se všichni selezeme na jednu hrmadu, budeme vidět z vesmíru!“